

Justitieombudsmannen
Hans-Gunnar Axberger**Kritik mot att det på polisens webbplats används formuleringar som ger intryck av att tipslämnare kan garanteras anonymitet**

Beslutet i korthet: En person som lämnat tips till polisen har önskat vara anonym. Det har inte klarlagts att han skulle ha utlovats detta. Klart står dock att polisen på sin webbplats beskriver möjligheten att lämna anonyma tips utan reservationer. Beskrivningen, som är missvisande, ger intryck av att skydd för anonyma uppgiftslämnarens identitet skulle kunna garanteras. Det är emellertid inte möjligt. Informationen bör därför utformas på annat sätt.

Anmälan

AA anmälde följande till JO.

Han hade blivit vittne till en bilstöld och ringde 114 14. Han bad att få vara anonym och fick, som anmälan får förstås, bekräftat att detta var möjligt. Den som mottog anmälan frågade dock om det var OK för polisen att ringa tillbaka om det uppkom några följdfrågor. Han svarade att det gick bra under förutsättning att han fick vara fortsatt anonym. Han blev senare uppringd av en BB som frågade om hans personuppgifter. Han upprepade att han ville vara anonym. Trots detta skrev BB en PM där hans förnamn, som han uppgett då han svarade, angavs. Några månader senare fick åklagaren CC via hans mobilnummer fram uppgifter om honom. Han blev senare förhörd av polisen och kallad till en rättegång som vittne. – I sin anmälan undrar AA bl.a. varför man blir "lurad att tro att man kan lämna anonyma tips när åklagaren sedan får tillgång till uppgifter som gör att man blir sökbar".

Utredning

Av handlingar i ärendet framgår följande. En polispatrull beordrades av länskommunikationscentralen till en adress i Bandhagen med anledning av en misstänkt bilstöld. Ingripandet föranleddes av iakttagelser som gjorts av ett vittne. Vittnet anges i brottsanmälan som "okänt". I en promemoria har polisinspektören BB noterat att han tagit kontakt med det okända vittnet, som uppgett sig heta AA men i övrigt inte velat lämna några personuppgifter. AA ville enligt promemorian inte låta sig förhöras eller på något annat sätt medverka i brottsutredningen. Knappt tre månader senare fattade extra åklagaren CC beslut om att AA skulle förhöras. I

beslutet anges att det okända vittnet ska höras samt att en slagning på internet visat vad vederbörande heter och var han arbetar. I det följande polisförhören, som hölls per telefon, lämnade AA uppgifter om sina iakttagelser om det brott han hade anmält. I förhørsprotokollet finns ingen notering om att AA, som är angiven med personuppgifter och sitt fullständiga namn, önskade vara anonym. Ytterligare ett antal månader senare kallades AA att vittna vid Södertörns tingsrätt.

Vid tiden för AA:s anmälan till JO kunde man läsa på polisens webbplats (www.polisen.se) om möjligheten att lämna tips till polisen. Där fanns bl.a. formuleringarna "Du kan förstås vara anonym" och "Du kan vara anonym om du vill". Formuleringar av detta slag finns fortfarande på webbplatsen.

Rikspolisstyrelsen anmodades att yttra sig och att även inhämta yttrande från Polismyndigheten i Stockholms län. Rikspolisstyrelsen skulle särskilt ange vilka överväganden som gjorts vid utformningen av polisens webbplats beträffande möjligheten att lämna tips anonymt.

I yttrandet från Polismyndigheten i Stockholms län angavs att polismyndigheten hade tagit del av den ljudupptagning som skedde vid länskommunikationscentralen rörande samtalet där AA ringde och tipsade polisen om brottet. Enligt polismyndigheten framgick det av ljudupptagningen att frågan om anonymitet inte nämnts. BB hade enligt yttrandet uppgett att uppgifterna i hans promemoria stämde, men att han inte hade någon minnesbild av att det vid telefonsamtalet fördes något resonemang om huruvida AA hade rätt att vara anonym; BB hade inte lovat något sådant. Enligt polismyndigheten hade polisinspektören DD, som höll förhören med AA, inte heller fört några sådana resonemang.

Rikspolisstyrelsen (rikspolischefen EE) redovisade i sitt yttrande följande bedömning.

För det fall någon vill komma in med tips är det inget i polisens lagstiftning som hindrar att man kan vara anonym. Detta förutsätter dock att den som vill vara anonym ger uttryck för detta.

Är det dock så att den som lämnar tips har uppgivit sitt namn och/eller telefonnummer, kommer detta automatiskt med i förundersökningsprotokollet och det finns därefter ingen möjlighet för det fall en förundersökning inleds, att vara anonym.

Med hänsyn tagen dels till den allmänna skyldighet som föreligger att under angivna förhållanden göra en anmälan för vissa allvarliga brott som är å färde samt dels till den allmänna vittnesplikten, kan de uppgifter som lämnas i en anmälan vara så pass allvarliga att det i särskilda fall kan vara oundgängligen nödvändigt för polisen att efterforska vem den anonyme uppgiftslämnaren är för att kunna förebygga eller utreda allvarligare brottslighet. Av detta följer att den som lämnar tips inte kan sägas ha en ovillkorlig rätt att vara anonym.

Rikspolisstyrelsen får med anledning av ovannämnda överväga om den upplysning som ges på polisens hemsida om att tips kan lämnas utan angivande av namn måste kompletteras och se över om informationen kan göras tydligare.

Bedömning

Det finns inget som hindrar myndigheter från att ta emot "anonyma tips". Uppgifter av det slaget ska underkastas samma sakliga bedömning som annan information och, när det är befogat, leda till adekvata åtgärder. Något rättsligt stöd för en myndighet att garantera uppgiftslämnare anonymitetsskydd – exempelvis av det slag som kan tillkomma den som lämnar meddelande till företrädare för massmedia – finns dock inte. Tvärtom kan en myndighet vara skyldig att föra anteckningar om den som lämnar information i ett ärende (jfr 15 § förvaltningslagen).

I polisens fall råder en långtgående dokumentationsplikt. Bland annat gäller att personuppgifter om målsäganden och vittnen ska antecknas i förundersökningsmaterialet (23 kap. 21 § rättegångsbalken och 21 § förundersökningskungörelsen). Detta kan inkludera sådant som den som lämnar ett tips kanske inte tänker på att polisen kan uppmärksamma, t.ex. numret till den telefon varifrån en uppgiftslämnare ringer. Även i övrigt kan polisen ha rätt och skyldighet att anteckna uppgifter utan uppgiftslämnarens vetskap och medgivande. Som Rikspolisstyrelsen påpekat finns det situationer då efterforskning av anonyma uppgiftslämnare är nödvändig. Därav följer att det allmänt sett finns skäl att dokumentera polisens kontakter med utomstående, eftersom det inte alltid går att på förhand förutse vilka behov av efterforskning som kan uppkomma.

Även om en uppgiftslämnarens önskan om skydd för sin identitet bör beaktas är den alltså rättsligt underordnad andra intressen. Polismyndigheter eller enskilda polismän kan mot den bakgrunden inte lova uppgiftslämnare anonymitetsskydd.

I detta fall synes AA ha fått uppfattningen att han kunde få vara anonym. Att han framfört önskemål i den riktningen framgår av den promemoria som BB upprättade. Det är dock inte klarlagt att detta skulle ha utlovats.

Klart är dock att polisen på sin webbplats beskrivit – och fortfarande beskriver – möjligheten att lämna anonyma tips utan reservationer. Beskrivningen, som är missvisande, ger intryck av att skydd för anonyma uppgiftslämnarens identitet skulle kunna garanteras. Det är som framgått inte möjligt. Polisens information bäddar med andra ord för situationer som den nu uppkomna, där enskilda kan ha anledning att känna sig svikna. Det är därför angeläget att Rikspolisstyrelsen, i linje med vad styrelsen förutskickat i sitt yttrande hit, omgående ser till att informationen utformas på ett rättvisande sätt.